

**TÜKETİM
KOOPERATİFLERİ
İÇİN
MALİ TABLO
ANALİZLERİ**

OKTAY ÇALOĞLU

TÜRK-İŞ YAYINLARI NO : 172

4.5
AL
88
10

TÜRK-İŞ
Bilgi Merkezi

**TÜKETİM
KOOPERATİFLERİ
İÇİN
MALİ TABLO
ANALİZLERİ**

OKTAY ÇALOĞLU

TÜRK-İŞ

TÜRK-İŞ YAYINLARI NO 172
Ankara, Eylül 1988

Tarih:.....

Demirbaş No: **1710**

Tasnif No: **334.5 ÇAL** 1988

Bilgi sayıya islenmiştir

ÖNSÖZ

Türk-İş kurulduğu günden beri kooperatifçilik eğitimi üzerinde önemle durmuş, kooperatiflerin ülke çapında teşkilatlanmaları için yoğun eğitim ve teşkilatlanma çalışmaları yapmıştır. Bugün ülke çapında Türk-İş ve bağlı sendikaların önderliğinde kurulmuş binlerce yapı ve tüketim kooperatifi vardır.

Ülkemizde, kooperatifçilik dalında basılı eser sayısı her geçen gün dahada artmaktadır. Böylelikle kooperatifçilik eğitiminde başarı oranıda yükselmektedir. Türk-İş KOOPERATİFLER BÜROSU ilk çalışmaya başladığından bu yana konusu ile ilgili yayınlara önem vermiş ve ülkemiz kooperatifçilik literatürüne önemli eserler kazandırmıştır.

Türk-İş / AAFLI ortak projesi dahilinde bastırılan bu kitapçık, Tüketim Kooperatiflerimizin ihtiyaçları göz önüne alınarak hazırlanmıştır. Böylelikle tüketim kooperatiflerimizin mali yapılarının plânlanması ve kontrolünde başvuracakları bir kaynak oluşturulmuştur.

Kitabın sendika ve kooperatif yöneticilerine yararlı olacağını umuyoruz.

**TÜRK-İŞ
YÖNETİM KURULU**

YAZARIN ÖNSÖZÜ

Bu kitabın hazırlanması düşüncesi, 15 Nisan - 14 Haziran 1985 tarihleri arasında yapılan "Türk-İş/AAFLI 1. Kooperatif Müdürleri Yetiştirme Kursu"nda oluştu. Bunu izleyen 2. ve 3. kurslar ile, kooperatif yöneticileri, müdürleri, muhasebecileri, sendika başkanı ve şube yöneticilerinin katılımıyla yapılan yerel "Kooperatifçilik temel bilgiler, işletme, muhasebe seminerleri" ile "Değerlendirme Toplantıları"ndaki oturumlar sırasında ve ara tatillerinde mali analizin önemi ve artık bir ihtiyaç haline geldiği iyicene belirginleşti.

Biz de bu amaçla yola çıktık. Şüphesiz ki kitap başlı başına bir mali analiz rehberi değil. Hele bu konuda yazılmış ders kitabı hiç değil. Sadece Tüketim Kooperatiflerinin ve özellikle yöneticilerinin kişisel çabaları ile ayakta duran ama başarılarını her zaman sevinçle ve övgüyle karşıladığımız kooperatiflerin ileride tam anlamıyla şekillenecek mali analiz ihtiyacını başlangıçta giderebilecek ve mali tahlil deneyine girişecek tüketim kooperatiflerine bir kaynak saymak istiyoruz bu kitabı. Bu açıdan kendimizi de mali analist olarak görmüyoruz.

Hal böyle olunca, yaptığımız ikili ve üçlü sohbetlerde özellikle böyle bir kaynağa ihtiyacı ortaya koyan ve bende bu kitabın yazılması düşüncesinin oluşmasına katkıda bulunan; Türk-İş Kooperatifler Bürosu eski müdürü şimdilerde Birleşmiş Milletler ILO danışmanı dost ve arkadaşlığından zevk duyduğum Hüseyin Polat ile, her olumlu düşüncemize yürekten katılan ve bu kitabın müsveddelerinin basıma hazır hale getirilmesinde beni teşvik eden kitabın basılma ortam ve olanaklarını sağlayan, Türk-İş Kooperatifler Bürosu Uzmanı can kardeşim Sinan Vargı'ya ve kooperatifçilere hizmet amacıyla yıllar önce bünyesinde özel büro oluşturan ve bu tür yayınlara tereddütsüz evet diyen TÜRK-İŞ yönetim kuruluna teşekkür ediyorum.

Bu kitabımı, işçi kooperatiflerinin ve özellikle işçilerimizin kurmuş olduğu tüketim kooperatiflerinin dürüst, fedakâr, çalışkan yöneticilerine ithaf ediyorum ve yine onların takdirlerine arz ediyorum.

Ankara 4.8.1988

Oktay ÇALOĞLU

İÇİNDEKİLER

BİRİNCİ BÖLÜM

I. TÜKETİM KOOPERATİFLERİNİN MALİ YAPI SORUNLAR..	9
II. MALİ TABLOLARIN TANIMI.....	10
III. MALİ TABLOLAR ANALİZİNİN ÖNEMİ.....	11
IV. MALİ TABLOLAR ANALİZİNİN BAŞARI ŞARTLARI.....	12
V. KOOPERATİFLERDE DEFTER SİSTEMLERİ VE HESAP PLANI.....	13
A. DEFTER SİSTEMLERİ.....	13
B. HESAP PLANLARI.....	14

İKİNCİ BÖLÜM

I. MALİ TABLO ANALİZ USULLERİ.....	18
II. MALİ TABLO ANALİZ USULLERİNİN KOOPERATİFLERDE UYGULANMASI.....	19
A. BİLANÇO ANALİZLERİ.....	19
a) Rasyolar.....	21
b) Trendler (Eğilim yüzdeleri).....	23
c) Karşılaştırmalı analiz.....	23
d) Yüzde metodu.....	24
B. GELİR - GİDER CETVELİ ANALİZLERİ.....	25
III. MÜSBET GELİR GİDER FARKI İÇİN FİYATLANDIRMA USULLERİ.....	27
A. MALİYET ESASINA GÖRE FİYATLANDIRMA.....	27
B. PIYASA FİYATINA GÖRE FİYATLANDIRMA.....	28
C. BAŞABAŞ NOKTASI (KARA GEÇİŞ ANALİZİ).....	28
YARARLANILAN KAYNAKLAR.....	31

BİRİNCİ BÖLÜM

I. TÜKETİM KOOPERATİFLERİNİN MALİ YAPI SORUNLARI

Özellikle 1980 sonrasında sendikal harekette görülen yasal değişiklikler, işçileri ekonomik savunma aracı olarak kooperatifler şeklinde örgütlenmeye itmektedir. Bunda en önemli etken hiç kuşkusuzdur ki, kooperatiflerin ekonomik menfaatleri karşılıklı yardım ve kefalet suretiyle sağlayıp korumak amacıyla kurulan teşekküller⁽¹⁾ olmasından kaynaklanmaktadır.

Ancak işçi kesiminde kooperatifçiliğe doğru atılan bu önemli adım tüketim kooperatifleri için öteden beri var olan sorunları ortadan kaldırmamaktadır. Bugün için işçi tüketim kooperatiflerinin sorunları ana hatlarıyla şöyle sıralanabilir:

1- İzlenen ekonomik alandaki politikaların ve bu politikaların sonucu olarak alınan tedbirlerin (kooperatifler gibi) cılız sermayelerle ayakta durmaya imkan vermemesi,

2- Sendikaların kooperatiflere mali kaynak aktarmalarının sendikalar yasası ile sınırlandırılmış olması,

3- Kimi sendikaların şubelerinde (su yüzüne çıkmamış olsa bile) sendika-kooperatif çatışmasının varlığı,

4- Bir kısım sendikaların mevcut imkânlarına rağmen kooperatiflerine yeterli önemi vermemesi,

5- İş kolları düzeyinde çok sayıda kooperatif bulunmasına rağmen bunların kendi üst birliklerini kurmamaları veya sendikalarca bu konuda önderlik edilmemesi,

6- Ve nihayet ve belkide en önemlisi Tüketim Kooperatiflerinin mali

(1) Bkz. 1163 s. Kooperatifler Kanunu Md. 1

yapısının iyi bir organizasyonla plânlanmaması ve mevcut işleyişin iyi kontrol edilmemesi.

Bugüne kadar ülkemizde (17.8.1988 tarihi itibarıyla) 5.141 adet Tüketim Kooperatifi'nin 14 adet Tüketim Kooperatifleri Birliği'nin kurduğu öğrenilmiştir (2). Bu kooperatiflerin tamamına yakınının kurucusu ve ortağının çalışan kesim olduğunu söylemek tahmin değil bir gerçek kabul edilmelidir.

Türkiye'de başarıya ulaşmış özellikle işçi ve memur tüketim kooperatifleri oldukça çok olmakla birlikte, bunların ayakta durabilmeleri daha çok yöneticilerinin özverili çalışmaları ile sağlanabilmektedir. Ancak daha çok amatörce götürülen bu çalışmalar mali yapının sağlıklı bir şekilde plânlanmaması halinde zor günler yaşanmaktadır. Üstelik bu zorluklarla karşılaşılma nedenleri tesbit edilse bile, mali yapı analizleri bilinmediğinden tedavi gerçekleştirilememektedir.

Kooperatifler kanunen birer tüzel kişi (3) olmasına rağmen yapılanma ve işleyiş bakımından sermaye şirketlerinden ayrılırlar (4). Bu yüzden ki mali yapının plânlanması ve mali yapı analizleri pek o kadar önemsenmez. Oysa tüketim kooperatiflerinin mali yapılarının plânlanması; mali tabloların okunması ve analizine bağlı olduğu gibi, buna göre plânlanan hedeflere varılıp varılmadığının tesbiti de yine mali tabloların analizi ile mümkündür. Hele hele günümüz ekonomik koşullarında buna çok ihtiyaç vardır. Öyleyse nedir bu mali tablolar ve analizi?

II. MALİ TABLOLARIN TANIMI

Mali tablolar, bir işletmenin mali durumunu ve mali faaliyetinin sonuçlarını gösteren cetvellerdir. Günümüzde mali tablo deyimi (ayrıntılı olarak sıralamak mümkünse) yaygın olarak şu cetvelleri kapsamaktadır:

- 1- Bilanço
- 2- Kâr/Zarar Cetveli (Kooperatiflerde Gelir-Gider cetveli)
- 3- Nakit akım tablosu

(2) Sanayi ve Ticaret Bakanlığı Teşkilatlandırma Genel Müdürlüğü kayıtlarına göre

(3) Bkz. 1163 S. Kooperatifler Kanunu Md.1 ve Türk Ticaret Kanunu Madde 136,137

(4) Bkz. Kooperatifçilik Temel Bilgileri, Türk-İş Yayınları No: 164 , 1988 Ankara

4- Finansman tablosu

5- Sermaye deęişim tablosu

Uygulamada en önemli tablolar Bilanço ve Kâr/Zarar cetvelleridir. Biz burada **Kâr/Zarar cetveli**, yerine **"Gelir - Gider cetveli"** demeyi uygun görüyoruz. Çünkü 1163 Sayılı Kooperatifler Kanunu Kâr/Zarar deyimi yerine Gelir-Gider farkı deyimini kullanmaktadır ⁽⁵⁾. Buna göre **"Müsbet Gelir-Gider farkı=Kar"**, **"Menfi Gelir Gider farkı=Zarar"** anlamında kabul edilmektedir.

Bu durumda tüketim kooperatiflerinde de mali faaliyet sonuçlarını bilanço ve gelir-gider cetvelinden takip etmek gerekmektedir. O halde nedir Bilanço ve Gelir-Gider cetveli?

Bilanço; kooperatifin hesap yılı (ya da faaliyet yılı) sonunda aktif değerleri (varlıkları) ile pasif değerlerini (borçları ve sermayesini) düzenleyerek muhasebe kayıtları sonucuna göre ortaya koyan tablodur.

Gelir gider cetveli ise; bir kooperatifin bir hesap dönemi içerisinde faaliyetleri ile faaliyet sonuçlarını özet olarak gösteren cetveldir.

III. MALİ TABLOLAR ANALİZİNİN ÖNEMİ

Mali tablolar analizinin önemini, tüketim kooperatifleri açısından şöyle sıralayabiliriz:

1- Yönetim kurulunun mali uygulama ile ilgili karar alması ve bu kararların uygulanmasında mali analiz sonuçlarına uygun davranmasında sayısız faydalar vardır.

2- Kooperatifin nakit durumu, borçlanma ve borç kaldırma gücünün yeterli düzeyde tutulmasında mali tablo analizlerinin önemi tartışılmaz.

3- Kooperatif ortaklarına ve yöneticilerine müsbet gelir gider farkından rısturn ve pay dağıtabilmek kazancın korunmasına bağlıdır. Kazancın korunması ise mali yapının plânlanması ve analizi ile sağlanabilir.

(5) Bkz. 1163 Sayılı Kooperatifler Kanunu Madde 38

4- Kooperatifler; gelişen pazarlama yöntemleri, süper marketler, hizmeti ayağa götürme gibi geniş organizasyonlar ve benzeri satış politikaları karşısında ortaklarına hizmet götürebilmek, en azından yaşayabilmek için büyümek zorunda kalmışlardır. Büyüyen yapının, hele büyümeyi zorunlu kılan şartlar karşısında plânsız programsız kontrolü düşünülemez.

6- Sürekli değişen vergi mevzuatı, mali yapının kontrol altında tutulmasını zorunlu kılmaktadır.

7- Maliye'ce istenen bir takım mali beyannameler, bunlara uygun düzenli bir mali yapıyı ve muhasebeyi gerektirmektedir.

8- Bankalar kredi vermede ⁽⁶⁾ mali tablo sonuçlarına göre tavır belirlemektedirler.

IV. MALİ TABLOLAR ANALİZİNİN BAŞARI ŞARTLARI

Mali tablo analizlerinin başarıya ulaşabilmesi, başka deyişle gerçek göstergelerin elde edilebilmesi için bazı ön şartların sağlanması gerekli olmaktadır. Buna göre;

1- Mali tablolar ve analize esas olacak veriler doğru olmalıdır.

2- İncelemeyi yapacak kimse (analist) muhasebeyi teorik ve pratik olarak iyi bilmelidir.

3- Kooperatifin çalışma alanı, bölgesel özellikler ile ortakların özellikleri ve tüketim eğilimleri iyi bilinmelidir.

4- Analiz sırasında, analize tabi tutulan dönemin ekonomik göstergeleri göz önünde bulundurulmalıdır.

5- Kooperatifin üretim, fiyat, finansman, kâr dağıtımı gibi politikaları ile muhasebe usulleri bilinmelidir.

(6) Banka kredisi kullanan, hele bugünkü ticari faizlerle kredi kullanan tüketim kooperatifi olduğunu veya buna cesaret eden kooperatif yöneticisi bulunduğunu sanmamakla birlikte, tüketim kooperatiflerimizin yüksek faizli yabancı kaynaklara muhtaç olmasını diliyoruz.

6- Ortaya çıkan sonuçları iyi yorumlamalı, olumlu bir kaç oran veya yüzde'ye dayanarak kesin kaniya varılmamalıdır.

Mali analizden amaç, belirli bir dönemdeki faaliyet sonuçlarının değerlendirilmesi suretiyle kooperatifin geleceğine ait tahminleri yapabilmek, ileriye yönelik hazırlanacak planlara yön gösterebilmektir.

V. KOOPERATİFLERDE DEFTER SİSTEMLERİ VE HESAP PLANI

A. DEFTER SİSTEMLERİ

Kooperatifler tüzel kişi olmaları nedeniyle, mevzuatımıza göre Bilanço esasına göre defter tutmak zorundadırlar. Bilanço esasına göre defter tutulmasında önemli konu, kooperatifin bünyesine en uygun defter sistemini seçmektir. Muhasebenin de temel dayanağı olan defter sistemleri içerisinde en yaygın olanları şunlardır:

1 Tek yevmiye sistemi: Ülkemizde yaygın bir şekilde kullanılmakta olan bu sisteme İtalyan sistemi de denilmektedir. Bu sistemde günlük işlemler tarih ve madde sırasına göre kayda geçirilmekte, buradan da defteri kebir'deki ilgili hesaplara dökülmektedir.

2. Defterli kebirli yevmiye sistemi: Hesap isimleri az, işlemleri yoğun kooperatifler ve işletmeler tarafından tercih edilen ve Amerikan Sistemi de denen bu sistemde işlemler aynı defter üzerinde hem yevmiyeye hemde defteri kebre geçirilmiş olurlar.

Bu sistemlerin herhangi birinin tercih edilmesi tamamen serbesttir.

Yine vergi mevzuatımız bilgisayarlar marifetiyle de muhasebe işlemlerinin yürütülebilmesine imkan vermektedir. Bunun için önceden Maliye'den izin alınması ve bilgisayarın kullanacağı özel kâğıtların noter'e onaylatılması gerekli bulunmaktadır.

Bir kısım kooperatiflerimizde bilgisayarla muhasebe işlemlerine geçme eğilimi görülmekte ve tek tük örneklerine rastlanmakta ise de, mutlaka bilgisayar kullanma uğruna, kooperatifin nakit kaynaklarının bu alana yatırılmasında yarar görmediğimizi şu aşamada ifade etmek isteriz.

Ancak birden fazla kooperatifin müştereken bir bilgi işlem ünitesi oluşturması ya da bağlı oldukları üst birlik bünyesinde böyle bir yatırıma gidilmesi şimdilik kooperatiflerimiz açısından daha yerine olacaktır.

İster insan marifetiyle, ister bilgisayar marifetiyle olsun, sağlıklı bir muhasebe ve dolayısıyla mali yapının plânlanması, iyi bir hesap plânı ve kayıt sistemini gerektirir.

B. HESAP PLANLARI

Bilanço ve gelir-gider cetvelleri mali tablolar analizinin temel kaynakları olmasına rağmen, kooperatiflerin büyük bir çoğunluğu muhasebe hesap plânlarını mali analizlere cevap verecek şekilde düzenlememektedirler. Hal böyle olunca, yapılacak mali analizlerde gerçek bir gösterge ortaya çıkması için bilançoların gözden geçirilmesi ve mali analiz için gereken şekilde sınıflandırılması gerekmektedir.

Bütün işçi tüketim kooperatiflerinin mali analizlere cevap verecek bir hesap plânı kullanmaları ⁽⁷⁾ temennimiz olmakla birlikte, mahallen muhasebeci teminindeki zorluklar ve personel niteliğinde muhasebeci istihdamının mali külfeti karşısında kooperatiflere de hak vermemek elde

(7) Türk-İş(AAFLI tarafından düzenlenen kooperatifçilik seminerleri ve değerlendirme toplantılarında her zaman sözü edilmiş ve işçi tüketim kooperatiflerinde tek tip hesap plânı kullanılmasının yararlı olacağı, Türk-İş Kooperatifler bürosu marifetiyle mali analiz hizmeti vermenin böylelikle ileride mümkün olabileceği ifade edilmiş bulunmasına rağmen bu uygulama şimdilik gerçekleştirilememiştir. Temennimiz ve inancımız bu yönde devam etmekle birlikte Türk-İş tarafından yayınlanan **Muhasebe Kılavuzu'ndan** ⁽⁸⁾ **Kooperatifler... Muhasebe Yönetmeliği'nden** ⁽⁹⁾ mali tablo analizlerine elverişli hesap plânı oluşturan kooperatif sayısı da kanımızca henüz oldukça azdır.

(8) Bkz. Muhasebe Kılavuzu, Fatin Kasapoğlu Türk-İş Yayınları No: 153

(9) Kooperatifler Kanunu'nun 89. maddesi uyarınca düzenlenen **"Kooperatifler, Kooperatif Birlikleri, Kooperatif Merkez Birlikleri ve Türkiye Millî Kooperatifler Birliği Muhasebe Yönetmeliği"** kooperatiflerin kullanacağı defter ve belgelerle ilgili usul ve esasları belirlemekte ve bu yönetmeliğin sonunda uyulması zorunlu olmayan örnek bir hesap plânına yer verilmektedir. Bkz. Resmi Gazete 28.11.1973 tarih 14726 sayılı nüsha

değildir. Ancak "masraf olmasın" ya da "böyle de yürüyor" düşüncesiyle sağlıklı bir muhasebe kurmamış kooperatiflerin (değil analiz yapmak) kontrolü elden kaçırmaları dahi mümkün bulunmaktadır.

Bu nedenle sağlıklı sonuç göstergeleri verecek mali analizler için hesap plânının düzenlenmesinde şu hususların özellikle göz önünde bulundurulması gerekmektedir:

1- Hesap plânının düzeni sağlıklı bir bilanço ve gelir gider cetveli çıkarılmasına elverişli olmalıdır.

2- Hesap plânında yer alan hesaplar, kooperatifin ihtiyaç duyduğu yada yöneticilerin istedikleri bilgileri alabilmelerine imkan verecek şekilde olmalıdır.

3- Gereğinden fazla ana hesap ve tali hesaplar ihtiva etmemelidir.

4- Hesap plânları; kooperatifin gelişme ve büyüme yönündeki ihtiyaçlarına göre geliştirilmelidir.

Hal böyle olunca kooperatiflerimizin kendi yapısına uygun ve muhasebeye yönelik fonksiyonlarını yürütme ilkelerini gösteren birer muhasebe yönetmeliği düzenlemesi ve yetkili organı marifetiyle yürürlüğe koyması yararlı bulunmaktadır.

Netice itibarıyla, sağlıklı sonuç göstergeleri verecek mali analizler için, en azından şu şekilde düzenlenmiş bir hesap planı kullanmaları kooperatiflerimiz için yararlı bulunmaktadır:

A. AKTİF HESAPLAR

1. DÖNEN VARLIKLAR (DÖNER DEĞERLER)

10. Kasalar
11. Bankalar
12. Ortaklardan alacaklar
13. Diğer alacaklar

- 14. Stoklar
- 15. Reyonlar
- 16. Avanslar
- 17.
- 18.
- 19.

2. DURAN VARLIKLAR (SABİT DEĞERLER)

- 20. Uzun vadeli alacaklar
- 21. İştirakler
- 22. Sabit değerler
- 23.
- 24.

B. PASİF HESAPLAR

3. ÖZ KAYNAKLAR

- 30. Sermaye
- 31. Taahhüt edilen sermaye
- 32. Yedek akçeler
- 33. Karşılıklar
- 34. Fonlar
- 35. Amortismanlar
- 36. Müsbet gelir-gider farkı (Kâr)
- 37. Menfi gelir-gider farkı (Zarar)

4. YABANCI KAYNAKLAR

- 40. Alınan krediler
- 41. Satıcılar
- 42. Kanuni kesintiler
- 43. Kısa vadeli yabancı kaynaklar
- 44. Uzun vadeli yabancı kaynaklar
- 45. Geçici alacaklı hesaplar
- 46.
- 47.

C. GELİR-GİDER ve SONUÇ HESAPLARI

5. GENEL GİDERLER

- 50. Yönetim Giderleri
- 51. Personel giderleri
- 52. Kira, ısıtma, aydınlatma- giderleri
- 54. Kırtasiye, matbuat giderleri
- 55.

6. GELİR HESAPLARI

- 60. Satış gelirleri
- 61. Diğer gelirler
- 62. Alınan faizler
- 63. Fark hesapları
- 64.
- 65.

7. SONUÇ HESAPLARI

- 70. Giderler
- 71. Gelirler
- 72. Gelir-Gider farkı (Kâr/Zarar)

Bunlardan Aktif ve Pasif hesaplar, Bilanço analizlerinde, Gelir-Gider ve sonuç hesapları ise Gelir-Gider cetveli analizlerinde bizlere kaynak teşkil edecektir.

Burada hemen belirtmek gerekirkı, verilen bu hesap plânı kitabımızın bundan sonraki bölümlerinde verilecek örneklerde isimler itibarıyla aynen alınacaktır.

İKİNCİ BÖLÜM

I. MALİ TABLO ANALİZ USULLERİ

Mali tabloların incelenmesinde, başka deyişle analize tabi tutulmasında değişik usuller mevcuttur. Ancak yaygın olarak kullanılan usulleri dört grupta toplayabiliriz:

- a) Rasyolar (Oranlar)
- b) Trendler,
- c) Karşılaştırmalı analiz
- d) Yüzde metodu

Bunlara ilişkin örneklere geçmeden önce, tanımlarının yapılmasında fayda görmekteyiz.

a) Rasyolar: Analize tabi tutulan tablonun kalemleri arasındaki ilişkinin basit matematiksel olarak ifadesi olan rasyolardan mali mali tablo analizlerinde geniş ölçüde yararlanılmaktadır. Ancak bu metodun kullanılmasından amaç, kalemler arasındaki oranı hesaplamak değil; ortaya çıkan oran rakamının ifade ettiği anlamı ortaya koymaktır. Rasyolar tek başlarına bir anlam ifade edebildikleri gibi, bir kaç rasyonun birlikte değerlendirilmesi sonucunda ancak amaca ulaşılacağı durumlar da vardır. Ayrıca aynı rasyonun değişik tarihlerde ve yıllarda gösterdiği artış ya da azalışlar analiz sırasında daha anlamlı sonuçlar çıkarmaya yarayabilir.

b) Trendler: Bu metod belli tarih ve devreler arasında mali tablo kalemlerindeki artış ve azalışları ve bu değişikliklerin esas alınan yıla karşı oranlarını ortaya koyar. Ancak bu metodun başarıya ulaşabilmesi için;

1- Kooperatif için her yönden normal kabul edilecek bir faaliyet yılının esas alınması,

2- Tablo kalemlerinde şaşırtıcı değişiklikler bulunmaması,

3- İnceleme döneminde fiyatlarda önemli artış ve düşüşler olması,

gerekli kabul edilir.

Ülkemiz koşullarında, hele tüketim kooperatifleri gibi fiyatların yapıyı zorladığı işletmelerde bu metottan umulduğu şekilde yararlanılmayacağını belirtmekte yarar vardır.

c) Karşılaştırmalı analiz: Bu analizle, farklı tarihlerde düzenlenmiş mali tablolardaki görülen değişiklikler incelenerek değerlendirilir. Ancak bu yöntem gelişme açısından bir fikir verebilmekle beraber, fiyat dalgalanmalarının süratli ve aşırı olduğu dönemlerde bu analizden sağlıklı sonuçlar alabilmek değişiklikleri yorumlarken ihtiyatlı davranmaya bağlıdır.

d) Yüzde metodu: Mali tablolarda yer alan kalemlerin toplam içerisindeki payı yüzde olarak ifade edilir. Böylelikle tablo kalemlerinin toplam içerisindeki önemi ortaya çıkar, hem de aynı faaliyet dalındaki başka kooperatiflerin durumları ile karşılaştırma yapabilmek olanağı doğar. Örneğin aynı birliğe bağlı kooperatiflerin bilançoları birlik tarafından bu metotla analize tabi tutulabilir.

II. MALİ TABLO ANALİZ USULLERİNİN KOOPERATİFLERDE UYGULANMASI

Kitabımızın mali tabloların tanımı ile ilgili bölümünde de belirttiğimiz üzere, mali tablolardan özellikle ikisi (Bilanço ve gelir-gider cetveli) Tüketim kooperatiflerinde mali analiz uygulamasında ön planda tutulması gereken cetvellerdir. Bu nedenle uygulamanın örneklerle açıklanmasında özellikle bu iki tablo esas alınacaktır. Ayrıca, yine kitabımızın mali tablo analiz usulleri bölümünde yer alan metodlara bu bölümde yer vermekle birlikte, metodların tanımlanmalarından da ortaya çıkabileceği gibi diğerlerine oranla "**rasyo analizleri**" daha kısa sürede ve pratik sonuçlar göstereceği gerçeğinden hareketle özellikle "**rasyolar**" yani değişik oranlar üzerinde durulacaktır.

A. BİLANÇO ANALİZLERİ

Bilançolar üzerinde analiz usullerinin uygulanmasını örnekleriyle

TABLO 1
(A) Tüketim Kooperatifinin Karşılaştırmalı Bilançosu

	<u>1986</u>	<u>1987</u>	<u>Artış/Azalış</u>	<u>Yüzde</u>	
1. DÖNEN VARLIKLAR					
10. Kasa	100.000.-	50.000.-	-	50.000.-	- 50
11. Bankalar	250.000.-	200.000.-	-	50.000.-	- 20
12. Alacaklar	1.000.000.-	1.100.000.-	+	100.000.-	+ 10
13. Stoklar	900.000.-	1.000.000.-	+	100.000.-	+ 10
	<u>2.250.000.-</u>	<u>2.350.000.-</u>	<u>+</u>	<u>100.000.-</u>	
2. DURAN VARLIKLAR					
20. Sabit kıymetler	1.120.000.-	1.920.000.-	+	800.000.-	+26
21. İştirakler	30.000.-	30.000.-	-	-	-
	<u>1.150.000.-</u>	<u>1.950.000.-</u>	<u>+</u>	<u>800.000.-</u>	
AKTİF TOPLAMI	<u>3.400.000.-</u>	<u>4.300.000.-</u>	<u>+</u>	<u>900.000.-</u>	
3. ÖZ KAYNAKLAR					
30. Ödenmiş sermaye	1.200.000.-	2.100.000.-	+	900.000.-	+75
31. Yedek akçeler	800.000.-	1.000.000.-	+	200.000.-	+25
	<u>2.000.000.-</u>	<u>3.100.000.-</u>	<u>+</u>	<u>1.000.000</u>	
4. YABANCI KAYNAKLAR					
40. Satıcılar	725.000.-	650.000.-	-	75.000.-	- 9
41. Alınan krediler	675.000.-	550.000.-	-	125.000.-	- 5
	<u>1.400.000.-</u>	<u>1.200.000.-</u>	<u>-</u>	<u>200.000.-</u>	
PASİF TOPLAMI	<u>3.400.000.-</u>	<u>4.300.000.-</u>	<u>+</u>	<u>900.000.-</u>	

göstermeden evvel, bir (A) Tüketim Kooperatifinin müsbet gelir-gider farkının dağıtılmasından sonraki durumu gösteren aşağıdaki örnek bilançonun esas alındığını belirtmek istiyoruz.

a) Rasyolar (oranlar)

Mali tablolarda yer alan kalemler arasında sayısız ve değişik oranlar elde etmek mümkün olmakla birlikte, özellikle kooperatiflerimizin borç ödeme kabiliyeti, mali yapısı, iktisadi varlıklarının ekonomik ve verimli kullanılıp kullanılmadığı daha önemli olduğundan mali analistler bu önemli oranlara yönelmekte ve ayrıntıdan kaçınmaktadırlar.

Biz de bu açıdan kitabımızda, bir tüketim kooperatifince özellikle uygulamasında fayda umulabilecek oranlar üzerinde duracak, Tablo 1. de yer alan rakamlar esas alınmak ve örnekler vermek suretiyle, elde edilen hangi oranın ne şekilde yorumlanması gerektiğini açıklamaya çalışacağız.

$$\begin{array}{rcl} & \text{Döner varlıklar} & \\ 1) \text{ Cari Kıymetler Rasyosu :} & \text{-----} & \\ & \text{Kısa vadeli borçlar} & \\ & 250.000. & \\ & \text{-----} & = 1,6 \\ & 1.400.000.- & \end{array}$$

Prensip olarak 2:1 olması gereken oranın bizim gibi gelişmekte olan ülkelerde 1,5 olması yeterli görülmeyle birlikte nakit ve stoklar ile alacakların döner varlıklar içindeki oranını stok ve alacak devir hızını göz önünde bulundurmamak gerekir. Özellikle stok ve alacak devir hızı yüksek kooperatiflerde cari kıymetler rasyosunun düşük olması normal kabul edilir.

$$\begin{array}{rcl} & \text{Dönen Varlıklar-Stoklar} & \\ 2) \text{ Hazır Kıymetler rasyosu :} & \text{-----} & \\ & \text{Kısa vadeli borçlar} & \end{array}$$

$$\frac{2.250.000 - 900.000}{1.400.000} = \frac{1.350.000}{1.400.000} = 0,96$$

Prensip olarak 1:1 olması gereken bu oran örneğimizde 0,96 ile buna yakındır. Ülkemizde kısa vadeli yabancı kaynaklara başvuru oranı yüksek olduğundan bu oran genellikle 1:1 den aşağı olabilir. Ayrıca stok ve alacak devir hızı yüksek tüketim kooperatiflerinde, (-%10) luk bir sapma anormal kabul edilmemelidir.

$$\begin{aligned} & \text{Kasa+Bankalar+Serbest Menkul değer.} \\ 3) \text{ Nakit Rasyosu} &= \frac{\text{Kasa+Bankalar+Serbest Menkul değer.}}{\text{Kısa vadeli borçlar}} \\ &= \frac{350.000}{1.400.000} = 0,25 \end{aligned}$$

Prensip olarak 1:1 olması gereken bu oranın gelişmekte olan ülkelerde % 20 nin altında düşmemesi gerekir. Hazır kıymetler rasyosu- na oranla daha sert kabul edilebilecek bu oran 1:1'e yaklaştıkça kooperatifin nakit sıkıntısı olmadığı ortaya çıkacaktır.

$$\begin{aligned} & \text{Borçlar} \\ 4) \text{ Borç kaldırma oranı :} &= \frac{\text{Borçlar}}{\text{Aktif Toplamı}} \\ &= \frac{1.400.000}{3.400.000} = \% 41 \end{aligned}$$

Bu oranın % 50'nin üzerine yükselmesi genellikle tehlikeli bulunmakla birlikte, % 60'a kadar yükselme tedbiri elden bırakmamak koşuluyla ülkemiz koşullarında anormal sayılmamalıdır. Örneğimizdeki % 41'lik sonuç olumlu kabul edilmelidir.

$$\begin{aligned} & \text{Öz kaynaklar} \\ 5) \text{ Öz kaynakların borçlara oranı :} &= \frac{\text{Öz kaynaklar}}{\text{Borçlar toplamı}} \end{aligned}$$

$$\frac{2.000.000.-}{1.400.000.-} = \frac{3}{2}$$

Bu oranın ülkemiz koşullarında 3/2 den küçük olması tercih edilmekle birlikte örneğimiz bu orana yaklaşmaktadır.

Önemli bulduğumuz bu beş önemli rasyo'yu ve yorumlanmasını kısaca bu surette açıkladıktan sonra, yukarıda yeri geldikçe değinilen stok devir hızının ne şekilde hesaplanması gerektiğini de açıklamakta fayda bulunmaktadır:

$$\text{Stok devir hızı} : \frac{\text{Yıllık satışlar}}{\text{Ortalama stok}^{(10)}}$$

Stok devir hızının 10 civarında olması makul kabul edilmelidir. Bunun altındaki durumlarda depolama masrafları, malların fiziki değerlerini kaybetmesi, finansman sıkıntısı gibi sorunlarla karşı karşıya kalındığı şeklinde yorum yapılabilir.

b) Trendler (Eğilim yüzdeleri)

Kitabımızın mali tablo analiz usulleri ile ilgili bölümünde de izah edildiği üzere, bu usulün başarıya ulaşabilmesi belirli şartların oluşmasına bağlı bulunmaktadır. Ancak ülkemiz gibi enflasyonist baskı altında yaşamaya çalışan bir ekonomik yapı içerisinde hangi yıl normal kabul edilip baz olarak alınırsa alınsın, ekonomik şartların anormal sayılabilecek değişimi trendlerden yararlanmayı, başka deyişle eğilimlerin tesbit edilmesini adeta zor hale sokmaktadır. Hele hele tüketim kooperatifleri gibi en azından ortak sayısı ve sermaye açısından değişkenlik gösteren teşekküllerde bu metoddan yararlanmak, ortaya konacak sonucun sağlıklı olup olmadığını tartışılır hale getirecektir. Bu açıdan tüketim kooperatiflerine pratik yaklaşımlar getirecek ve amatörce çalışma ufku açacak bu kitabımızda eğilim yüzdelerinin saptanması metodu üzerinde durulmamıştır.

(10) Ortalama stok aylık mizanlardan stok miktarının 12 aylık toplamının 12'ye bölünmesi ile bulunur. Ya da dönem başı stok ile dönem sonu stokun ortalaması alınır.

c) Karşılaştırmalı analiz:

Tablo 1 de örnek olarak alınan bir (A) tüketim kooperatifinin 1986 ve 1987 yılı bilançoları karşılaştırmalı olarak yorumlandığında;

Kasa ve banka mevcutlarındaki azalmanın, kooperatifin yeni iktisadi varlıklar elde etmesi, özellikle sabit kıymetler edinmesinin bir sonucu olduğu görülmektedir. Stoklardaki değişikliğin miktar ve fiyat artışlarından kaynaklandığı söylenebilir. Alacaklardaki artış ise satış hacminin artmasından ya da satış şartlarındaki (kredili satış vadelerinin uzatılması gibi) değişikliklerden kaynaklanabilir.

TABLO II
(A) Tüketim Kooperatifinin Tablo 1'de verilen bilançosunun sadeleştirilmiş şekli

	1986 (000 TL)	1987 (000 TL)	Toplam oranı		Artış / Azalış	
			1986	1987	(TL)	(Yüzde)
Kasa+Bankalar	350	250	10,3	5,9	- 100	-4,4
Alacaklar	1.000	1.100	29,4	25,6	+ 100	-3,8
Stoklar	900	1.000	26,5	23,2	+ 100	-3,3
Sabit Kıy. + İşt.	1.150	1.950	33,8	45,3	- 100	+11,5
	3.400	4.300	100,0	100,0		
Öz kaynaklar	2.000	3.100	58,9	72,1	+ 1.100	+13,2
Yabancı kayn.	1.400	1.200	41,1	27,9	- 200	-13,2
	3.400	4.300	100,0	100,0		

Yabancı kaynaklardaki azalmanın net işletme sermayesinin yükselmesinden kaynaklanmaktadır. Öz sermayenin yükselme göstermesi ise kooperatifin mali bünyesinin kuvvetlendiğini ve kullandığı kaynağın kendi öz kaynağı olduğunu ortaya koymaktadır.

d) Yüzde metodu:

Bu analiz usulünde, bilanço toplamı 100 kabul edilerek her bilanço kaleminin bu toplam içindeki oranı belirlenir.

Tablo II'nin tetkiki ile de görüleceği üzere incelemeye alınan 1986 yılında dönen varlıklar aktif içerisinde % 66,2 iken 1987 yılında % 54,7'ye gerilemiştir. Bu aşamada satış hacmine bakmak gerekir. Satış hacmi artmış ise durum işletme lehinedir. Bir kooperatif eğer gereğinden fazla döner değere sahip ise, elinde kullanmadığı kaynaklar var demektir. Bu durum kârlılığı olumsuz etkiler. Örneğimizde döner değerlerin aktif içerisinde yeri azalmaktadır. Ancak yabancı kaynaklarda görülen azalma durumu olumlu gösterebilir. Keza stoklarda rakamsal büyüme gözlenirken toplam içerisindeki payında azalma görülmektedir. Bu da stokların fiyat değişikliklerine rağmen rakamsal olarak arttığını ancak toplam içerisinde stokların düşmesiyle satış kabiliyetinin geliştiğini ve dolayısıyla stok devir hızının arttığını ifade edebilir.

İnceleme döneminde yabancı kaynaklar azalma gösterirken öz kaynaklardaki önemli orandaki artış, kooperatifin kendi kaynaklarına yöneldiğini ve bu kaynağın büyük ölçüde sabit değerlerin finansmanı ile yabancı kaynakların azalmasına yaradığını gösterebilir.

B) GELİR-GİDER CETVELİ ANALİZLERİ

Gelir gider cetvelleri de bilanço analizlerinde uygulanan usullerle incelenebilir. Esasen bilanço analizleri ile gelir-gider cetveli analizleri birbirlerinin tamamlayıcısıdır. Özellikle satışlarla alacaklar, satılan malın maliyeti ile stoklar arasında karşılaştırma yapılması bir tüketim kooperatifi için sayısız faydalar sağlayabilir. Böylelikle kooperatifin iş hacmini, büyümesini, gelir ve gider kaynaklarını takip etmek kolaylaşır.

Yeterli düzeyde satış hacmine ulaşamayan kooperatif başarılı sayılamayacağı gibi, satış hasılatının yüksek olması da kooperatifin başarılı çalıştığının göstergesi sayılamayabilir. Bu açıdan gelir tabloları karşılaştırılırken büyüme ve genişlemenin nedenleri fiyatlar ve alacaklar açısından irdelenmelidir. Çünkü satışların artması rakamsal olabilir. Satılan malda adet, kg. metre gibi ölçekler açısından bir değişiklik olmamış olabilir. Aynı şekilde satışlar, indirim, kampanya gibi usullerle artırılmış olabilir. Yada uzun vadeli borçlandırma yoluyla ortaklar alışverişe özendirilmiş olabilirler. İşte bu gibi hususlar gelir-gider cetvelinin incelenmesinde göz önünde bulundurulursa yorumdaki isabet oranı artar

dolayısıyla tahlilden beklenen başarı yükselir.

Gelir gider cetveli kalemleri arasında da karşılaştırmalar yapmak suretiyle net satışlar karşısında, çeşitli gider kalemlerinin, iadelerin, brüt kârın, net kârın, personel masraflarının, satış giderlerinin oranlarını bularak incelemenin derinleştirilmesi mümkündür. Bunun için şu formüller kurulabilir:

Genel Giderler/Net satışlar
Personel giderleri/Net satışlar
Net kâr/Satışlar
Personel giderleri/Genel giderler

TABLO III
(A) Tüketim Kooperatifinin Karşılaştırmalı
Gelir/Gider cetveli

	1986	1987	(TL)	(%) Artış/Azalış
Brüt satışlar	800.000	900.000	+ 100.000	+ 12,5
İadeler	20.000	25.000	+ 5.000	+ 25
Net satışlar	780.000	875.000	+ 95.000	+ 12
Satılan mal maliyeti	500.000	550.000	+ 50.000	+ 10
Brüt Kar	280.000	325.000	+ 45.000	+ 16
Genel Giderler	60.000	75.000	+ 15.000	+ 25
Satış giderleri	80.000	100.000	+ 20.000	+ 25
	140.000	150.000	+ 10.000	+ 7

Satış giderleri/Genel giderler
Satış giderleri/Net satışlar gibi....

Ortak dışı işlem yapmayan bir kooperatif olarak düşünülen (A) Tüketim Kooperatifinin karşılaştırmalı bu gelir gider cetveli incelendiğinde, 1986 yılından 1987 yılına % 7 ile % 25 oranında artışlar olmuştur. Net satışlardaki % 12 lik bir artış varken, satış giderlerindeki artış % 25'tir. Aynı şekilde brüt satışlardaki artış % 12,5 iken genel giderlerdeki artış % 25'tir. Bu oranlar arasındaki dengesizliğin mahiyeti araştırılmalıdır. Yine yukarıda verdiğimiz formüller bu örneğimize uygulanırsa, yeni oranlar yakalamamız mümkündür.

İşte böylelikle, müsbet gelir gider farkı elde etmede yıllar itibariyle değişiklikler hem karşılaştırmalı olarak yorumlanabilmekte hem de bir takım rasyolar (oranlar) uygulanmak suretiyle gelir gider cetveli kalemleri arasında karşılaştırmalar yapılabilmektedir.

Bu da kooperatif yöneticilerine yeni hedeflerle ilgili karar almada önemli göstergeler sağlamaktadır.

III. MÜSBET GELİR GİDER FARKI İÇİN FİYATLANDIRMA USULLERİ

Kooperatiflerin fiyat belirlemede yararlanabilecekleri çeşitli usuller bulunmaktadır. Özellikle tüketim kooperatiflerinin yararlanabileceği önemli üç usul şunlardır:

- a) Maliyet esasına göre fiyatlandırma
- b) Piyasa fiyatına göre fiyatlandırma
- c) Başabaş noktası (Kâra geçiş analizi) ne göre fiyatlandırma

Şimdi bu usuller üzerinde duralım.

A) MALİYET ESASINA GÖRE FİYATLANDIRMA

Bu usule göre, maliyet esas alınmak suretiyle, birim mal için kooperatifçe tesbit edilen kâr marjının uygulanması suretiyle satış fiyatı belirlenmektedir. Bu usulü bir örnekle açıklamaya çalışalım:

Maliyeti 175.-TL olan birim mal % 12 kar marjı ile kaç TL satılmalıdır?

$$\begin{aligned} \text{Satış Fiyatı} &= \frac{\text{Maliyet fiyatı (Alış fiyatı+Giderler)} \times 100}{100 - \text{Kâr marjı (\%)}} \\ \text{Satış Fiyatı} &= \frac{175 \times 100}{100 - 12} = \frac{17.500}{88} = 198.86 \text{ TL} \end{aligned}$$

Demek ki, maliyeti 175 lira olan birim mal % 12 kâr marjı ile yaklaşık 199.- liraya satılmalıdır ki belirlenen kar elde edilebilsin. Geleneksel kooperatifçilerimiz fiyat belirlemelerinde genellikle bu usulü benimsemişlerdir.

B) PIYASA FİYATINA GÖRE FİYATLANDIRMA

Bu fiyatlandırma usulünde, kooperatif günlük piyasa fiyatlarını esas almaktadır. Bunun için stok giriş fiyatları değil, günündeki piyasa giriş fiyatları izlenmektedir. Kooperatif piyasa giriş fiyatına düşük kâr marjı uygulamak suretiyle piyasa fiyatının altında kalabilmekte, ancak kendi stok giriş fiyatlarına oranla yüksek kâr marjı sağlayabilmektedir. Konuyu bir örnekle açıklayalım:

75.- TL bedelle satın alınan birim malın, 15 gün veya bir ay sonraki piyasa giriş bedeli 100.-TL olsun, % 10 kâr marjı ile çalışan bir toptancı bu malı piyasaya 110.- TL'ne verecek ve % 20 kar marjı ile çalışan perakendeci de 132.-TL'ne satacaktır. Oysa kooperatif önceden 75.-TL'ne satın aldığı bu malı yeni piyasa giriş fiyatına kendi kâr marjını uygulamak suretiyle (% 7 ile satış yaptığını varsayalım) 107.-TL'ne satmak suretiyle hem toptancı hemde perakendeci fiyatlarının altında bir fiyat oluşturabilecektir. Ayrıca kendi alış fiyatına göre birim başına 32.-TL kâr elde etmek suretiyle kâr marjını piyasadan ucuz satmasına rağmen yaklaşık % 43'e yükseltebilecektir.

Bu fiyatlandırma usulünde ortaklara ödenecek risturn için gizli bir kaynak yaratılmakla birlikte kooperatifçiliğin temel amaçları açısından uygun bir usul olarak görülmemelidir. Ne varki, piyasa fiyatına göre fiyatlandırma usulü özellikle ortak dışı işlem yapan kooperatifler için yararı da göz ardı edilemeyecek bir usul olarak görülmektedir.

C) BAŞABAŞ NOKTASI (KARA GEÇİŞ ANALİZİ)

Kitabımızın başında da değindiğimiz üzere, 1163 sayılı kooperatifler kanununda "Kâr" deyiimi yerine "Müsbet gelir-gider Farkı" deyiimine yer verilmekte olduğundan ve kooperatifçilerimiz de bu ayırıma özen gösterdiklerinden müsbet gelir gider farkı için **başabaş noktasını, kâr'a geçiş noktası** olarak tanımlamak zorunda olduğumuzu

belirtmekte yarar görmekteyiz.

Kara geçiş analizinden amaç, kooperatifin hangi satış seviyesinde işletme giderlerini karşılayacak duruma geleceği ve hangi noktadan itibaren kâr elde edebileceğini hesaplayabilmektir.

Bir örnekle açıklamak istersek; (A) Tüketim Kooperatifi plânladığı 600.000.-TL.lik satış seviyesi için 300.000.-TL sabit, 200.000.-TL değişken gider ve 100.000.-TL gelir-gider fazlası (Kâr) beklemektedir. Bu durumda kooperatif hangi satış seviyesinde başabaş noktasına ulaşacaktır? Başka deyişle hangi satış seviyesinden sonra kâra geçebilecektir?

Bu rakamları konu ile ilgili şu formüle uygulamak gerekmektedir.

$$\begin{array}{r} \text{Kâra geçiş noktası} = \frac{\text{Sabit giderler}}{1 - \frac{\text{Değişken giderler}}{\text{Satış hasılatı}}} \\ \\ \frac{300.000.-}{1 - \frac{200.000.-}{600.000.-}} = 450.000.-\text{TL} \end{array}$$

Demekki, (A) Tüketim Kooperatifi, 600.000.-TL.lik satış seviyesinde 450.000.-TL.lik satıştan itibaren kâr elde etmeye başlayabilir. Başka deyişle 450.000.-TL.lik satışseviyesinde kooperatif başabaş noktasına ulaşabilmektedir.

Bu şekilde yapılmakta olan analizin en önemli faydaları şu şekilde özetlenebilir:

1- Kooperatifin menfi fark ile (zarar) karşı karşıya kalmaması için en az satış miktarı (seviyesi) belirlenebilmektedir.

2- Bir malda asgari satış fiyatı bulunabilmekte, bu fiyat seviyesinde piyasaya girilebilmektedir. (Bir kooperatifin serbest piyasa koşullarında

zarar etmeden inebileceği en düşük satış fiyatı bu usulle belirlenebilmektedir.)

3- Değişik iş hacmi seviyelerinde ihtiyaç duyulacak işletme sermayesinin belirlenmesi sağlanmaktadır.

4- Tahmin edilen kâra geçiş noktası ile, gerçekleşen kara geçiş noktası arasında karşılaştırma yapılabilmekte, tahmindeki başarı ve isabet değerlendirilebilmektedir.

YARARLANILAN KAYNAKLAR

- AKGÜÇ Öztin, **Mali Tablolar Analizi**, İst. Üniversitesi Yayını 2555
İstanbul 1979
- DUYMAZ İsmail, **Kooperatif İşletme Ekonomisi ve Yönetimi**,
İzmir 1986
- GERAY Cevat, TAN Ayhan, DUYMAZ İsmail, TARAKLI Duran,
ÇALOĞLU Oktay, POLAT Hüseyin, VARGİ Sinan,
Kooperatifçilik Temel Bilgileri, Türk-İş Yayınları No: 164
Ankara 1986
- ILO (Uluslararası Çalışma Teşkilatı) **Bilanço Nasıl Okunur**, çev.
AKDOĞAN Nalan, TENKER Nejat, Ankara 1985
- ILO (Uluslararası Çalışma Teşkilatı) Çev. POLAT Hüseyin, ALTUĞ
Yüksel, **Bütün Yönleriyle Tüketim Kooperatifi**
İşletmeciliği, Yol-Koop yayınları No: 8 Ankara 1982
- KASAPOĞLU Fatin, **Muhasebe Kılavuzu**, Türk-İş Yayınları No: 153
Ankara 1983
- KOÇ Yüksel, **İşletmelerde Mali Analiz Teknikleri**, Ankara
Üniversitesi Basımevi 1967
- KOÇ Yüksel, **Genel Muhasebe İlkeleri ve Uygulaması**, 5. baskı
Ankara 1984
- POLAT Hüseyin, **İşçi Tüketim Kooperatiflerinin Durumu ve**
Sorunları Araştırması, Türk-İş Kooperatifler Bürosu
Ankara 1986
- YÜCESOY Cevat, **Şirketler Muhasebesi**, Çağlayan Kitabevi
İstanbul 1969

TÜRK-İŞ Bilgi Merkezi

334.5 ÇAL 1988